

rekán-végén; s mennyiben változtak a gondjaink azóta”. Ezután három írásban Csoóri Sándor költészetéről, szerepvállalásáról, közösségi szolgálatáról, esszéírói munkásságáról olvashatjuk Bíró Zoltán értékelő, töprengő, továbbgondolkodásra készítő szavait. A kötet záró tanulmánya egy csaknem száz oldalnyi eszmei-politikai fejlődésrajz Kőlcseyről, a reformkor általa is kivételesen sokra becsült alakjáról. Kőlcsey verseiből, cikkeiből, tanulmányaiból bőven idézve rajzolja meg a gondolkodó alakját. Az egyik hosszan elemzett idézetet érdemes újraolvasnunk: ”A nemzeti hagyomány pedig sok tekintetben megbecsülhetetlen kincs. Nemcsak azért, mivel a történelmi tudománynak, ha emlékeket nem is, de legalább nyomokat mutat, hanem sokkal inkább azért, mert az a nemzeti lelkesedésnek s annál fogva a honszeretetnek vezércsillaga.” Kőlcsey írásait Bíró Zoltán a magyarság mindenkori legjobb és leghűségesebb közösségi embereihez szóló üzenetként fogja fel, s ennek az üzenetnek a felerősítése, tudatosítása könyvének érdeme.

R. Takács Olga

George Bisztray: Hungarian-Canadian Literature.
University of Toronto Press, Toronto, 1987. 116 l.

Bisztray György, a torontói egyetem magyar tanára mindenkinél jobban ismeri a Kanadában magyarul kiadott szépirodalmat. Könyve a legszerencsésebb időpontban készült el, hiszen 1989 nemcsak Magyarország, de a nyugati magyarság életében is döntő fordulatot hozott. Olyan helyzetről készített higgadt, tárgyilagos, szenttelen elemzést, amely ma már a múlté.

Kötetének öt fejezete közül a harmadik a leghosszabb. Ebben tekinti át a kanadai magyar irodalom történetét. Szigorúan válogat. A második világháború utáni időszakban hetvenhat író tart számon, de mindössze huszonkettővel foglalkozik, mert csak az ő alkotásait tartja jelentősnek. A hetvenes évekre összpontosítja figyelmét, mikor ötvennél is több kötetet adtak ki kanadai magyar írótól.

Meggyőző módon, a versírást értékeli legtöbbször. Először a református Fáy Ferenc műveit vizsgálja, kiemeli kezdeményező szerepét, de nem hallgat verseinek modorosságairól sem. A katolikus Tűz Tamás költészetét többre becsüli, de ennek méltatásakor is él megszorítással: szót ejt későbbi gyűjteményeinek egyhangúságáról. Faludy György munkásságát sem fogadja osztatlan csodálattal, sőt óva int annak túlértékelésétől. A következő nemzedékből Vitéz Györgyöt és Kemenes Géfin Lászlót emeli ki. Míg a korábbiakat értékörzőként jellemezte, náluk iróniát tételez föl. Úgy gondolja, e két költő már távolságot tart a hátrahagyott óhaza örökségével szemben.

Anélkül, hogy vitatnám a szerző alapföltevését, mely szerint Vitézben és Kemenes Géfinben kell látnunk a kanadai magyar irodalom legjelentősebb alkotóit, némi ellentmondást sejtünk a jogos esztétikai értékelés és a történelmi-szociológiai indoklás között. Bármennyire is van irónia Vitéz és Kemenes Géfin költészetében, az ő műveik is nagyon erősen kötődnek anyanyelvük kultúrájához. Magyarságtudatuk

nem erősségben, hanem árnyaltságban különbözik az idősebb szerzőkétől. Maga Bisztray is kétségesnek tartja, hogy Vitéz második kötete, a *Missa agnostica* (1979) lefordítható volna, a néhány évvel fiatalabb Kemenes Géfin fő műve, a *Fehérlófia* – melynek 1991-ben hat része jelent meg Budapesten – pedig szinte hemzseg a csakis magyar olvasó számára érthető történeti s kulturális utalásoktól. Az a közeledés az új hazához, melyet Bisztray szeretne látni a kanadai magyar irodalomban, inkább csak Sárvári Éva regényeiben figyelhető meg. Szociológiai szempontból ezek kétségkívül érdekesebbek, nyelvi megformáltságuk viszont – ha nem csalódom – lényegesen kevésbé választékos.

A könyv negyedik fejezete annak a kutatásnak az összefoglalása, melyet Bisztray 1978–79-ben sajátmaga által készített és tizenöt írónak elküldött kérdőív alapján végzett. A kötet függeléke magát a harminchat kérdést és a rájuk adható lehetséges válaszokat is közli. Az értékelés fő mozzanatai rendkívül figyelemreméltóak. A válaszokból kiderül, hogy a kanadai magyar irodalom egyértelműen városi jelenség. Művelői többre becsülik Európa, mint Észak-Amerika kultúráját. Általában nem látogatták meg eredeti hazájukat a tárgyalt időszakban. Hetven százalékuk nem érzi, hogy az idegen nyelvi környezet károsította volna anyanyelvi tudását. Többségük elsősorban erkölcsi szerepkört tulajdonít az irodalomnak, vagyis másodlagosnak tekinti a közlést és ennél is kevésbé fontosabbnak a szórakoztatást. Nem a kanadai magyarság számára ír, választott hazájában nem talál megértésre, és kifejezetten szeretné, ha Magyarországon kiadnák műveit.

Van-e jövője a magyar irodalomnak Kanadában? Ezt a kérdést teszi föl Bisztray a záró fejezetben. Amikor könyvét megírta, még csak arról adhatott számot, hogy az 1981-ben Budapesten megjelent *Vándorének* című gyűjtemény négy kanadai költő verseit is közölte. Azóta a helyzet gyökeresen megváltozott. Némelyek hazatelepültek, sokan Magyarországra látogattak, és a közlés politikai akadályai is megszűntek. Lehet, mindez korántsem fogja segíteni, hogy a magyar nyelvű költészet beilleszkedjék a kanadai irodalomba. A magyarországi kiadás új összefüggésbe helyezheti az észak-amerikai országban élő írók munkáit, s ez szigorúbb megmértetést is eredményezhet. Annyi bizonyos, hogy Bisztray kötete – mely életrajzi s könyvészeti eligazítást is ad – hasznos kézikönyvként fog szolgálni mindazoknak, akik a szétszóródott magyarság történetének egy immáron lezárt szakaszával kívánnak foglalkozni.

Szegedy-Maszák Mihály

Blaha Lujza naplója.

Előszóval és jegyzetekkel közreadja: Csillag Ilona. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987. 341 l.

Örvendetesen megszaporodott a legutóbbi időkben a színháztörténeti vonatkozású munkák száma. Az érdekes, s egyben forrásértékű kiadványok között kell számon tartanunk a Csillag Ilona által közreadott Blaha Lujza naplóját is – mely